

Diskriminacija po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u Evropi

COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS
COMMISSAIRE AUX DROITS DE L'HOMME

**Diskriminacija po osnovu
seksualne orijentacije
i rodnog identiteta u Evropi**

Mišljenja koja su iznesena u ovoj publikaciji su autorova i ne odražavaju nužno zvaničnu politiku Vijeća Evrope.

Sve zahtjeve za reprodukciju ili prevod dijela ili cijele publikacije treba poslati Direkciji za komunikacije (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int). Sva druga korespondencija u vezi ove publikacije treba biti dostavljena Kancelariji Komesara za ljudska prava.

Dizajn naslovne stranice i layout: Odjel za dokumentacije i publikacije Vijeća Evrope

Englesku ediciju možete naručiti na: <http://book.coe.int>

Engleska verzija u PDF formatu je dostupna na web stranici: www.commissioner.coe.int

Predgovor

U Evropi ima dosta ljudi koji su stigmatizirani zbog svoje stvarne ili percipirane seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, te nisu u mogućnosti da u potpunosti uživaju svoja univerzalna ljudska prava. Neki su žrtve zločina iz mržnje, nemaju nikakvu zaštitu ako ih sugrađani na ulici napadnu, a nekim se njihovim organizacijama odbija registracija ili zabranjuje zakazivanje mirnih skupova i demonstracija. Neki su pobjegli u države članice Vijeća Evrope, iz zemalja gdje su zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta bili izloženi riziku mučenja ili pogubljenja. Premalo je vodećih političara i kreatora javnog mnjenja koji zauzimaju čvrst stav protiv homofobičnih i transfobičnih iskaza, diskriminacije i nasilja.

O ovom i drugim problemima često razgovaram s vlastima država članica Vijeća Evrope. Ozbiljna zabrinutost zbog problema s kojima se suočavaju oni koji pripadaju lezbijskoj, gay, biseksualnoj i transrodnoj (LGBT) populaciji iskazana je u mojim izvještajima o monitoringu, kao i u tematskim publikacijama. Pokrenuo sam i debatu o konkretnim pitanjima ljudskih prava s kojima se susreću transrodne osobe.

Nažalost, često iznova primjećujem da je premalo objektivnih podataka i informacija da bi se o ovom pitanju s vlastima razgovaralo na osnovu solidnih saznanja. Iz tog razloga je moj Ured pokrenuo jednu sveobuhvatnu studiju o situaciji vezanoj za homofobiju, transfobiju i diskriminaciju po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, u svih 47 država članica Vijeća Evrope. Ovaj izvještaj, zajedno sa svojom sveobuhvatnijom verzijom, rezultat je te studije i sadrži socijalno-pravnu analizu situacije u kojoj se u državama članicama nalazi LGBT populacija. Studija se oslanja na podatke i informacije dobijene od javnih vlasti, nacionalnih struktura za ljudska prava, nevladinih organizacija (NVO) i akademskih stručnjaka u državama članicama.

Svoju zahvalnost upućujem svim organizacijama i pojedincima koji su aktivno učestvovali i dali svoj doprinos. Posebna zahvalnost i priznanje idu Agenciji Evropske unije za temeljna prava (FRA), koja je ljubazno na raspolaganje stavila svoja istraživanja i podatke iz 27 država članica Evropske unije. U tom smislu, korištena su odgovarajuća područja stručnih znanja, kao i za njih vezani kapaciteti.

Standardi korišteni u ovom izvještaju zasnivaju se na presudama Evropskog suda za ljudska prava i novijim preporukama Komiteta ministara i Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope. Nekoliko institucija Evropske unije, Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) i Ujedinjenih nacija iskazale su zabrinutost u vezi s tretmanom LGBT populacije. Ovaj izvještaj jasno pokazuje da države članice moraju poduzimati dodatne korake da bi se borile protiv diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Izvještaj predstavlja i osnovni skup znanjâ za efektivne mjere za borbu protiv homofobije i transfobije.

Kod mnogih ljudi postoji dosta otpora da se govori o punom uživanju univerzalnih ljudskih prava za LGBT populaciju. Mada ovo možda i nije popularna tema vezana za ljudska prava, došlo je vrijeme da se s diskusijama krene dalje i da se stvari učine konkretnima. Uz podršku činjenica predstavljenih u ovom izvještaju, s radošću očekujem konstruktivan dijalog s vlastima i drugim akterima, da bismo unaprijedili poštivanje ljudskih prava LGBT populacije.

Thomas Hammarberg

Kratki pregled

Ovaj izvještaj je rezultat najveće ikad obavljene studije o homofobiji, transfobiji i diskriminaciji po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, u 47 država članica Vijeća Evrope. Zaključci su predstavljeni u šest tematskih poglavlja, nakon kojih slijede zaključci, usmjereni ka naprijed. Komesarove preporuke po pitanjima koja se pojavljuju iz nalaza same studije nalaze se na početku izvještaja.

Stavovi i percepcije

Homofobični i transfobični stavovi prepoznati su u svih 47 država članica, mada ti stavovi značajno variraju i od zemlje do zemlje, i unutar pojedinačnih zemalja. Uobličavanju negativnih stavova doprinose pristrasne, zastarjele i netačne informacije o tome šta predstavlja seksualnu orijentaciju i rodni identitet, kao i stereotipsko prikazivanje LGBT populacije u medijima i u udžbenicima. U nekoliko zemalja je primijećen zapaljiv i agresivan diskurs usmjeren protiv LGBT populacije, koji povremeno prerasta u mržnju. LGBT populacija često se prikazuje kao prijetnja naciji, vjeri i tradicionalnim poimanjima roda i porodice. Takav govor rijetko doživi javnu osudu.

Teme koje se ponavljaju u ovom izvještaju su nevidljivost LGBT populacije i odsustvo bilo kakve ozbiljne diskusije o stanju njihovih ljudskih prava. Brojni pripadnici LGBT populacije u svakodnevnom životu kriju svoju seksualnu orijentaciju i rodni identitet, u strahu od negativne reakcije u školi, u komšiluku ili u porodici. Plaše se da će javno saznanje o njihovoj seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu dovesti do diskriminacije, uznemiravanja, odbacivanja, pa čak i nasilja.

Pravni standardi i njihova primjena

Veliki broj država članica usvojile su zakone i druge mjere kojima se zabranjuje diskriminacija pojedinaca na osnovu njihove seksualne orijentacije i, mada u samo nekoliko slučajeva, i na osnovu rodnog identiteta. Većina država članica (38), u skladu s međunarodnim i evropskim standardima, u sveobuhvatnim ili sektorskim zakonima o nediskriminaciji priznaju da seksualna orijentacija jeste jedan od osnova diskriminacije. U nekih devet država članica se čini da nema nikakve zaštite LGB populacije od diskriminacije. Jedan manji broj, njih 20 od 47, svojim zakonima o nediskriminaciji obuhvataju i diskriminaciju na osnovu rodnog identiteta, bilo kao rodni identitet eksplicitno, ili kao priznato tumačenje termina «pol», «rod» ili «drugi osnovi diskriminacije». U ostalih 27 država članica, zakoni o nediskriminaciji ili ne kažu ništa ili su nejasni u pogledu zaštite transrodnih osoba.

U državama članicama je malo zvaničnih statističkih podataka o diskriminaciji na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Državne strukture za promociju jednakosti nemaju uvijek potpuno eksplicitan mandat za primanje pritužbi na diskriminaciju po osnovu seksualne orijentacije, a još manje ih ima jasan mandat u vezi s rodnim identitetom kao osnovom diskriminacije.

Zaštita: nasilje i azil

Lica koja pripadaju LGBT populaciji izložena su ozbiljnom riziku da postanu žrtve zločina iz mržnje ili incidenata motiviranih mržnjom, naročito na javnim mjestima. Nasilje se može dešavati i u porodičnom okruženju. Uz to, neki predstavnici države, naprimjer policija, učestvuju u ucjenama i uznemiravanju LGBT populacije. Pojedinci koji pripadaju LGBT populaciji često takvo nasilje ne prijavljuju nadležnim organima, jer nemaju povjerenja u agencije za provođenje zakona, koje možda nisu ni obučene za efektivne istrage takvih zločina i incidenata motiviranih mržnjom.

Homofobični i transfobični incidenti ili zločini iz mržnje se u većini zemalja ne prikazuju u zvaničnim statističkim podacima o zločinima iz mržnje. Poticanje mržnje, nasilja i diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije se smatra krivičnim djelom u samo 18 država članica. Slično tome, u samo 14 država članica se homofobični incidenti prihvataju kao otežavajuća okolnost u krivičnim djelima. U samo dvije države članice se rodni identitet i zločin na osnovu transfobične mržnje eksplicitno spominju u zakonima o zločinima iz mržnje.

Zbog inkriminacije i progona na osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta, jedan broj pripadnika LGBT populacije odlučuje se za napuštanje zemlje porijekla. Trideset tri države članice priznaju seksualnu orijentaciju kao osnov za progon u zahtjevima za azil, ali samo šest država članica tu priznaje rodni identitet. Pripadnici LGBT populacije se u procesu traženja azila susreću sa posebnim problemima, često zbog toga što imigracione vlasti nisu adekvatno upoznate s uslovima života LGBT populacije u zemljama porijekla. Čini se da neki organi smatraju da ako neko ko pripada LGBT populaciji krije svoju seksualnu orijentaciju ili rodni identitet, onda nije izložen riziku. Tražioci azila koji pripadaju LGBT populaciji često imaju problema i u azilantskim centrima i mogu biti izloženi uznemiravanju od drugih tražilaca.

Učešće: sloboda okupljanja, izražavanja i udruživanja

Kad pripadnici LGBT populacije pokušaju kolektivno iskazati svoje stavove, slobodno se udruživati ili okupljati za javne demonstracije, dešavaju se nasilne i diskriminatorne reakcije. U većini država članica poštuje se pravo LGBT populacije na slobodu udruživanja, izražavanja i okupljanja. Međutim u nekoliko država ima kršenja tih prava. Zabrane ili administrativne prepreke nametnute LGBT demonstracijama identificirane su u 12 država članica, a u nekim slučajevima policija mirnim demonstrantima nije pružila zaštitu od nasilnih napada. Prepreke i/ili odbijanje pokušaja registracije LGBT udruženja identificirani su u pet država članica, mada su u nekim slučajevima sudovi u kasnijoj fazi ukinuli takve zabrane. Ugrožavanje slobode izražavanja prijavljeno je u tri države članice, a pokušaji inkriminacije «propagiranja homoseksualnosti» identificirani su u tri države članice.

Privatnost: priznavanje roda i porodični život

Transrodne osobe se suočavaju s ozbiljnim problemima u procesu zakonskog priznavanja roda. U najmanje 10 država članica nema zakona koji uređuju to pitanje. U drugih 13 država članica postoji vrlo malo propisa u tom smislu, ili ih nema nikako, ali se transrodnim osobama rod zakonski priznaje, bilo putem sudske odluke ili kroz određene administrativne postupke. U 29 država članica se kao uslov za zakonsko priznavanje roda traži operacija koja vodi sterilitetu, a u 15 država članica se od transrodnih osoba traži da su nevjenčane ili razvedene, što parove može dovesti do situacije u kojoj nakon razvoda nemaju zakonski priznat odnos.

Istospolni parovi koji žele da stupe u brak mogu to da urade u sedam država članica (rodno neutralan brak), a u drugih 13 mogu stupiti u registrirano partnerstvo, što im daje jednu vrstu

priznanja. Nemogućnost pristupa braku ili registriranom partnerstvu neke istospolne parove lišava pravâ i korist koje uživaju brakovi lica različitog pola. To ima posljedice i po istospolne parove koji imaju djecu, jer se može desiti da jedan od partnera nema starateljska prava, mogućnost nasljeđivanja i status najbližeg srodnika, što je potrebno utvrditi u najboljem interesu djeteta. Deset država članica dozvoljava usvajanje drugog roditelja za istospolne parove, ali u 35 zemalja toga nema. Dvije države članice registriranim istospolnim parovima daju određena roditeljska ovaštenja i odgovornosti, ali ne postoji mogućnost usvojenja.

Pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i zapošljavanju

LGBT populacija češće pati od depresije, anksioznosti i uznemirenosti. Stope samoubistava i pokušaja samoubistava znatno su više kod pripadnika te populacije nego kod heteroseksualnih osoba, naročito među mladima. Pripadnici LGBT populacije imaju problema i u pristupu zdravstvenoj zaštiti, zbog nepovjerenja između pacijenta i ljekara, problematičnih stavova zdravstvenih radnika, kao i zbog zastarjelih pristupa homoseksualnosti i transrodnosti. Suprotno međunarodnim medicinskim klasifikacijama, neki zvanični udžbenici homoseksualnost spominju kao bolest. Transseksualnost se po nekim međunarodnim klasifikacijama i dalje smatra mentalnim poremećajem. U 13 država članica, medicinskih ustanova za tretiranje promjene pola ili nema, ili ih je nedovoljno. Zdravstveno osiguranje ne pokriva tretman za promjenu pola u najmanje 16 zemalja. U preostalima postoji djelimična ili potpuna naknada.

Maltretiranje pripadnika LGBT populacije unutar obrazovnog sistema je stvarnost. U školama se rijetko daju objektivne informacije o seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu. Diskriminacija i uznemiravanje LGBT osoba dešava se i u sektoru zapošljavanja. Mada većina država članica seksualnu orijentaciju uključuje u zakone o nediskriminaciji pri zapošljavanju, rodni identitet obično je samo djelimično uključen pod osnov pola ili roda. U nekim državama članicama sindikati i poslodavci poduzimaju mjere borbe protiv takve prakse. Transrodne osobe se naročito suočavaju s problemima pri pristupu tržištu rada, jer se rijetko osigurava privatnost osjetljivih ličnih podataka vezanih za njihov rodni identitet.

Preporuke

Komesarove preporuke nadograđuju se na nalaze ovog izvještaja, te za države članice predstavljaju savjet u smislu politike rada, s ciljem sprečavanja i otklanjanja homofobije, transfobije i diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

Komesar za ljudska prava preporučuje da vlasti država članica Vijeća Evrope rade sljedeće:

1. Stavovi i percepcije

- 1) Da javno zauzmu jake stavove protiv kršenja ljudskih prava pripadnika LGBT populacije, te da promoviraju poštovanje u pitanjima vezanim za seksualnu orijentaciju i rodni identitet, recimo kroz obrazovanje iz ljudskih prava i kampanje unapređenja svijesti o tom pitanju.
- 2) Da poduzmu korake da potaknu činjenično, objektivno i profesionalno medijsko izvještavanje o pripadnicima LGBT populacije i pitanjima vezanim za seksualnu orijentaciju i rodni identitet.

2. Pravni standardi i njihova primjena

- 1) Da primjenjuju međunarodne obaveze u pogledu ljudskih prava, bez diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Principi iz Yogyakarta su korisno sredstvo za implementaciju međunarodnih standarda ljudskih prava u vezi sa seksualnom orijentacijom i rodnim identitetom. Isto tako, države članice snažno se potiču da potpišu i ratificiraju Protokol br. 12 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, o generalnoj zabrani diskriminacije.
- 2) Da usvoje sveobuhvatne državne zakone o nediskriminaciji i da u zabranjene osnove diskriminacije uključe seksualnu orijentaciju i rodni identitet. NVO-i koji predstavljaju pripadnike LGBT populacije bi se trebali uključiti i u konsultacije i u zakonodavni proces, te u pripremu strateških mjera za provođenje tih zakona.
- 3) Da analiziraju državne zakone s ciljem uočavanja i korekcije mogućih nedosljednosti u odnosu na važeće zakone o nediskriminaciji, da bi se spriječila diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Da, ako je u zakonima još prisutna, ukinu svaku diskriminatornu inkriminaciju istospolne aktivnosti.
- 4) Da na nivou države uspostave nezavisne strukture za promociju jednakosti i nediskriminacije. Opseg njihovog mandata bi trebao uključivati diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta.
- 5) Da prate djelotvornost primjene državnih zakona o nediskriminaciji i da u proces monitoringa uključe državne strukture za ljudska prava, uključujući i državne strukture za promociju jednakosti, kao i organizacije koje predstavljaju LGBT populaciju. U tom smislu bi trebalo uspostaviti mehanizam redovnog monitoringa.

3. Zaštita: nasilje i azil

- 1) Homofobičnu i transfobičnu mržnju kao moguće motive eksplicitno uključiti u državne zakone kojima se regulišu zločini motivirani predrasudama i govor mržnje. Zločini usmjereni protiv pojedinaca ili grupa zbog njihove percipirane ili stvarne seksualne orijentacije i rodnog identiteta trebaju biti kažnjeni, a motiv predrasude treba da se uzima u obzir kao otežavajuća okolnost.
- 2) Djelotvorno istraživati zločine motivirane predrasudama, govor i incidente vezane za homofobiju i transfobiju. U tom smislu treba osigurati i konkretnu obuku za službenike agencija za borbu protiv kriminala i pravosuđe.
- 3) Unaprijediti sistematično prikupljanje podataka o zločinima motiviranim mržnjom, govoru i incidentima vezanim za homofobiju i transfobiju. Podaci o homofobičnim i transfobičnim zločinima, govoru i incidentima, kao i o pritužbama, trebaju se jasno razdvojiti od drugih zločina, govora ili incidenata motiviranih predrasudama.
- 4) Priznati da progon ili osnovan strah od progona na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta mogu biti valjan osnov za davanje izbjegličkog statusa ili azila. Treba izbjegavati nepotrebno invazivne testove za tražioce azila koji pripadaju LGBT populaciji za davanje dokaza o svojoj seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu.
- 5) Službenicima koji se bave azilom i drugim srodnim strukama osigurati stručna znanja i obuku, da se osigura da LGBT tražioci azila tokom procedure traženja azila bud tretirani s poštovanjem, uz informacije i senzibilitet. Potrebno je uspostaviti takve procedure da se LGBT tražioci azila osjete sigurnima da mogu iznijeti svoju seksualnu orijentaciju ili rodni identitet.
- 6) Tretirati socijalnu izolaciju, nasilje i diskriminaciju koju LGBT tražioci azila doživljavaju u azilantskim centrima, te odgovoriti na njihove specifične zdravstvene potrebe.

4. Učešće: slobode okupljanja, izražavanja i udruživanja

- 1) Poštovati efektivno pravo na slobodu okupljanja LGBT populacije, tako što će se osigurati da mirni Festivali ponosa (Pride festivali) i drugi skupovi u organizaciji LGBT populacije koji se fokusiraju na pitanja seksualne orijentacije i rodnog identiteta mogu da se dešavaju bez izlaganja diskriminatornim mjerama javnih vlasti. Praksa koja predstavlja zloupotrebu zakonskih ili administrativnih odredbi u svrhu ometanja organizacije takvih događaja treba da se spriječi.
- 2) Osigurati efektivnu zaštitu učesnika mirnih Pride demonstracija ili javnih događaja upriličenih od ili za LGBT osobe od napada i nasilničkih kontrademonstracija.
- 3) Poštovati efektivno pravo na slobodu udruživanja LGBT osoba, time što će se naročito osigurati da nevladine organizacije koje predstavljaju LGBT populaciju ili rade na pitanjima vezanim za seksualnu orijentaciju i rodni identitet mogu da se uspostave i djeluju bez izlaganja diskriminatornim mjerama javnih vlasti. Treba spriječiti administrativne procedure koje registraciju takvih NVO-a čine neproporcionalno dugim i teškim.
- 4) Poštovati efektivno pravo na slobodu izražavanja, kroz garanciju mogućnosti da se primaju i daju informacije o pitanjima vezanim za seksualnu orijentaciju i rodni identitet, u svakom obliku izražavanja, kao što su štampa, publikacije, usmene i pismene izjave, umjetnost i drugi mediji. Trebalo bi ukinuti sve diskriminatorne odredbe kojima se inkriminira širenje i distribucija činjeničnih informacija vezanih za seksualnu orijentaciju i rodni identitet.

Nezakonito miješanje u uživanje prava LGBT osoba na slobodu izražavanja bi trebalo biti predmet krivičnog postupka.

5. Privatnost: priznavanje roda i porodični život

- 1) Zakonski priznati preferirani rod transrodnih osoba, te izraditi ekspeditivne i transparentne procedure za promjenu imena i pola transrodnih osoba u rodnim listovima, javnim i matičnim knjigama, ličnoj karti, pasošu, svjedočanstvima o školovanju i sličnim dokumentima.
- 2) Ukinuti sterilizaciju i druge obavezne medicinske postupke koji mogu ozbiljno ugroziti autonomiju, zdravlje i dobrobit pojedinca, kao neophodni uslov za zakonsko priznanje preferiranog roda transrodne osobe.
- 3) Ukinuti zahtjev za status nevjenčanog, ili razvedenog za vjenčane, kao neophodni uslov za priznavanje preferiranog roda transrodne osobe.
- 4) Poštovati pravo transrodnih osoba da efektivno uživaju pravo na brak u skladu sa zakonski priznatim rodom.
- 5) Usvojiti zakon kojim se priznaju istospolna partnerstva, time što će se takvim partnerstvima dati ista prava i beneficije kao i heteroseksualnim partnerstvima ili braku, npr. u područjima socijalne zaštite, zaposlenja i penzije, slobode kretanja, spajanja porodice, roditeljskih prava i nasljeđivanja.
- 6) Istospolnim parovima i pripadnicima LGBT populacije, u skladu s principom najboljeg interesa djeteta, dati istu mogućnost kao i drugim kandidatima da budu bez diskriminacije uzeti u razmatranje kao usvojitelji djeteta.
- 7) Priznati roditeljska prava istospolnih roditelja, pojedinačno ili zajedno, uključujući i njihova prava starateljstva, bez diskriminacije po osnovu njihove seksualne orijentacije ili rodnog identiteta. Roditeljska prava transrodnih osoba bi se trebala nastaviti poštovati i nakon zakonskog priznanja njihovog preferiranog roda.
- 8) LGBT osobama omogućiti pristup potpomognutoj reprodukciji, bez diskriminacije po osnovu njihove seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.
- 9) Nastojati da se osigura adekvatna podrška porodicama s članovima koji su LGBT, da bi se potakli inkluzija, poštovanje i sigurnost.

6. Pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i zapošljavanju

- 1) Ukinuti zastarjele sisteme klasifikacije, koji homoseksualnost prikazuju kao bolest ili oboljenje.
- 2) Revidirati sve uslove za dijagnozu mentalnog poremećaja za pristup transrodnoj zdravstvenoj zaštiti, s ciljem uklanjanja prepreka da transrodne osobe efektivno uživaju pravo na samoodređenje i najviše dostupne zdravstvene standarde.
- 3) U obrazovanje i obuku zdravstvenih radnika uključiti značaj poštivanja dostojanstva LGBT populacije, kao i njihovih specifičnih zdravstvenih potreba i izbora.
- 4) Procedure promjene pola, kao što su hormonalna terapija, operacija i psihološka pomoć, učiniti dostupnim transrodnim osobama, uz uslov davanja saglasnosti na osnovu informacija, te osigurati da zdravstveno osiguranje pokriva troškove.
- 5) Promovirati poštivanje i inkluziju pripadnika LGBT populacije u školi, te raditi na objektivnim znanjima o pitanjima vezanim za seksualnu orijentaciju i rodni identitet, u školi i drugim obrazovnim ustanovama.

- 6) Boriti se protiv maltretiranja i uznemiravanja učenika i osoblja koji su LGBT. Škole bi trebale biti sigurne sredine za LGBT učenike i osoblje, a nastavnici bi trebali imati na raspolaganju sredstva kojima mogu efektivno odgovoriti na maltretiranje i uznemiravanje LGBT učenika.
- 7) Promovirati politiku i praksu koje za cilj imaju borbu protiv diskriminacije zasnovane na seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu; isto tako, promovirati politike rada koje njeguju različitost na radnom mjestu, zajedno sa inicijativama koje potiču potpunu inkluziju i poštivanje LGBT uposlenika u radnom okruženju.
- 8) Poštovati prvo transrodnih osoba na pristup tržištu rada, tako što će postojati garancija poštovanja njihove privatnosti u pogledu davanja osjetljivih ličnih podataka vezanih za njihov rodni identitet, te uz promociju mjera usmjerenih ka ukidanju isključivanja i diskriminacije transrodnih osoba na radnom mjestu.

7. Istraživanja i prikupljanje podataka

- 1) Poticati sistematično istraživanje i prikupljanje razdvojenih podataka vezanih za diskriminaciju pa osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u svim aspektima života. Pitanja vezana za LGBT bi trebala da se uključe u sve ankete o generalnim stavovima i sva ispitivanja javnog mnjenja.
- 2) Primijeniti garancije kojima se čuva prvo na poštivanje privatnog života LGBT osoba pri prikupljanju bilo kakvih osjetljivih podataka.

Uvod

Ovaj izvještaj predstavlja rezultat do sad najveće studije o homofobiji, transfobiji i diskriminaciji po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u Evropi.¹ Objavljuje je Komesar za ljudska prava Vijeća Evrope, a pokriva 47 država članica Vijeća Evrope. Izvještaj se zasniva na istraživanjima i podacima prikupljenim uglavnom u odnosu na period 2004. – 2010., mada su uključeni i neki bitni podaci iz ranijih perioda. Promjene u politici rada i propisima država članica Vijeća Evrope do kojih je došlo nakon 31.12.2010. nisu sistematično uzete u obzir.

Proces istraživanja i prikupljanja podataka imao je dvije faze. Prva faza se bavila prikupljanjem i komparativnom analizom informacija i podataka pravne prirode (legislativa i sudska praksa). Istraživanje je izvršeno u centrali i putem nacionalnih pravnih eksperata. Druga faza fokusirala se na prikupljanje i komparativnu analizu podataka sociološke prirode. Cilj tog sociološkog dijela studije je bio da prikupi podatke o svakodnevnom životu lezbijske, gay, biseksualne i transrodne (LGBT) populacije u svih 47 država članica. Taj dio istraživanja obavljen je u centrali i putem terenskih posjeta državama članicama. Proces istraživanja i prikupljanja podataka koordinirala je međunarodna konsultantska firma COWI.

Tokom terenskih posjeta, polustrukturirani kvalitativni intervjui obavljeni su s ključnim akterima u svakoj državi članici.² Relevantni akteri su dali i usmene izjave i pisane materijale, čime se stvorio vrlo širok pregled razmatranih pitanja. Kao prvo, razgovaralo se s predstavnicima državnih vlasti, uglavnom zvaničnicima ministarstava pravde, unutrašnjih poslova i zdravstva, da bi se ostvario pristup dostupnim zvaničnim podacima i statističkim izvještajima. To je podrazumijevalo informacije vezane za diskriminaciju po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, te incidente ksenofobije i transfobije, kao i informacije o relevantnim nacionalnim politikama rada, akcionim planovima i «najboljim načinima rada» vezanim za borbu protiv diskriminacije i promociju ljudskih prava. Ti intervjui su za cilj imali prikupljanje informacija, ali i da se procijeni kolika je među sagovornicima svijest o situaciji u zemlji u pogledu ksenofobije, transfobije i diskriminacije. Brojni sagovornici naglasili su koliko je ovakva studija korisna i konstruktivno se uključili u proces prikupljanja podataka, mada često i nije bilo tako mnogo ni podataka, ni statističkih izvještaja. Javne vlasti su, generalno, u svom doprinosu studiji bile kooperativne.

Obavljeni su sastanci i s pripadnicima LGBT populacije, uglavnom s organizacijama, kao i s nevladinim organizacijama koje se bave ljudskim pravima. Predstavnici LGBT organizacija dali su svoje viđenje prikupljenih informacija i pažnju usmjerili ka drugim materijalima. Uz iskustva i znanja iz prve ruke u vezi s vrlo različitim aspektima situacije u kojoj se nalazi LGBT populacija, LGBT organizacije su vrlo vrijedan izvor podataka. To naročito važi za one slučajeve gdje je obavljeno vrlo malo istraživanja i gdje je dostupno vrlo malo zvaničnih podataka. Evropska regija Međunarodne LGBTI asocijacije (ILGA-Europe) i Transgender Europe (TGEU) su pružili dodatne informacije. Uz to su s ILGA-Europe i Transgender Europe u redovnim intervalima obavljane konsultacije u vezi s oblikom i vođenjem istraživanja.

1. Dobrovoljno su svoj prilog ovom projektu dali Belgija (flamanska vlada), Finska, Njemačka, Holandija, Norveška, Švedska agencija za međunarodnu saradnju (SIDA), Švicarska i Ujedinjeno Kraljevstvo.

2. S izuzetkom Andore, gdje nije obavljena terenska posjeta (umjesto toga, obavljeni su telefonski intervjui). Nadalje, nije bilo sastanaka s vlastima tokom posjete Ruskoj Federaciji. U dijelovima po državama (sociološki izvještaji) se nalazi i precizan pregled svih sagovornika.

Nadalje, tokom terenskih posjeta obavljani su sastanci s predstavnicima državnih struktura za ljudska prava (tj. državnim institucijama za zaštitu ljudskih prava, institucijama ombudsmana i tijelima za jednakost). Mada ovaj izvještaj pokazuje da nisu sve strukture angažirane na borbi protiv diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, sastanci su se pokazali korisnim. I opet, u većini slučajeva, predstavnici tih nacionalnih struktura naglasili su potrebu za većim angažmanom u tom području.

Na osnovu podataka i informacija prikupljenih u svakoj zemlji, za svaku državu članicu je izrađen zaseban pravni i sociološki izvještaj. Što se tiče 27 država članica Evropske unije, izvještaj se prvenstveno oslanja na istraživanja Agencije Evropske unije za temeljna prava (FRA). Relevantne publikacije FRA za period 2008., 2009. i 2010,³ kao i podaci iz primarnih istraživanja objavljenih u državnim izvještajima FRA (izvještaji i socijalnoj situaciji i – ažurirani – pravni izvještaji) bili su ključni resursni dokumenti. U skladu sa sporazumom o saradnji između FRA i Vijeća Evrope,⁴ FRA je te izvještaje i podatke podijelio s Uredom komesara za ljudska prava. Ured komesara koristio je tokom procesa istraživanja i tehničku ekspertizu FRA.

Što se tiče drugih 20 država članica Vijeća Evrope, pravne i sociološke izvještaje izradili su konsultanti i nacionalni eksperti. Kvalitet svih izvještaja osigurali su nezavisni recenzenti. Međutim, sva mišljenja i stavovi iskazani u izvještajima nisu obavezno i stavovi i viđenja Ureda komesara za ljudska prava. Ova dva seta od 47 nacionalnih izvještaja predstavljaju osnov za komparativni izvještaj. U interesu čitljivosti sažetog izvještaja, fusnote i navođenje izvora ograničeni su na najneophodnije informacije. Svi detalji mogu se naći u sveobuhvatnoj verziji izvještaja i u nacionalnim izvještajima, koji su zasebno dostupni. Pri sastavljanju ovog izvještaja, korištene su i informacije dobijene od Ureda za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) Organizacije za saradnju i sigurnost u Evropi (OSCE), kao i Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR).

Potrebno je naglasiti da je istraživanje za ovaj izvještaj obavljeno u područjima koja u pogledu dostupnosti podataka predstavljaju ozbiljan izazov. Sistematično prikupljeni podaci o homofobiji, transfobiji i diskriminaciji po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u većini država članica i dalje su skromni, ili jednostavno ne postoje. Takvo odsustvo podataka traži ozbiljnu analizu, a takav zaključak podupire i činjenica da su mnogi od predstavnika javnih vlasti s kojima se razgovaralo tokom terenskih posjeta iskazali potrebu da se unaprijede prikupljanje i obrada podataka. Potrebno je značajno unaprijediti prikupljanje podataka, da bi se izgradili sveobuhvatni kompleti podataka o pravno-socijalnom položaju pripadnika LGBT populacije.

Ovaj izvještaj strukturiran je na sljedeći način.

Preporuke Komesara državama članicama, koje se nadovezuju na nalaze samog izvještaja, nalaze se na samom početku.

Izvještaj počinje poglavljem koje daje jedan generalni pregled stavova i percepcija u pogledu pripadnika LGBT populacije. Tu su predstavljene ankete o stavovima, istraživanja i studije vezani za države članice Vijeća Evrope. Taj pregled može se smatrati generalnim kontekstualnim uvodom u tematska poglavlja koja slijede.

Drugo poglavlje ukazuje na važeće međunarodne i evropske standarde ljudskih prava iz ugla nediskriminacije, nakon čega slijedi sažeti pregled relevantnih nacionalnih zakonskih okvira u

3. Vidi: European Union Agency for Fundamental Rights, "Homophobia and Discrimination on the grounds of Sexual Orientation and Gender Identity in the European Union Member States: Part 1 – Legal Analysis", 2008; "Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity in the European Union Member States: Part II – The Social Situation", 2009; "Homophobia, Transphobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity: 2010 Update – Comparative Legal Analysis", 2010.

4. Sporazum između Evropske zajednice i Vijeća Evrope o saradnji između Agencije Evropske unije za temeljna prava i Vijeća Evrope, stav 7.

vezi sa seksualnom orijentacijom i rodnim identitetom kao zabranjenim osnovama diskriminacije. Ovo poglavlje razmatra i nacionalnu implementaciju zakona o nediskriminaciji, uključujući i ono što rade nacionalne strukture za promociju jednakosti i inicijative u politici rada koje poduzimaju države članice.

Treće poglavlje bavi se pravom na životu i sigurnost, zaštićenim međunarodnim pravom ljudskih prava. Prikazuje se u kojoj mjeri su pripadnici LGBT populacije žrtve zločina iz mržnje, govora mržnje i drugih nasilnih djela. Uz to, ovo poglavlje istražuje i mehanizme zaštite koji su na raspolaganju tražiocima azila koji su pobjegli iz zemalja gdje su izloženi progonu na osnovu svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.

Četvrto poglavlje pokriva učešće LGBT osoba u društvu kroz puno uživanje slobode udruživanja, izražavanja i okupljanja. U ovom poglavlju se razmatraju i prepreke vezane za organizaciju Pride manifestacija, kao i problemi pri registraciji LGBT udruženja.

Peto poglavlje razmatra aspekte privatnog i porodičnog života. Naglašava specifične probleme s kojima se transrodne osobe suočavaju u pribavljanju zakonskog priznanja svog preferiranog roda. Ovdje se razmatraju i priznavanje istospolnih partnerstava i roditeljskih prava u vezi s najboljim interesima djeteta.

Šesto poglavlje razmatra pristup LGBT populacije zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i zapošljavanju. Analizira se u kojoj mjeri LGBT osobe uživaju pravo na najviše dostupne standarde zdravstva, obrazovanja i zapošljavanja, koji su neophodni za njihovu socijalnu inkluziju i dobrobit.

Na kraju izvještaja se nalaze generalni zaključci. Ti zaključci usmjereni su ka politici rada i okrenuti unaprijed. Termini i koncepti korišteni u izvještaju objašnjeni su u Prilogu.

Zaključci

Ovaj izvještaj daje pravno-socijalni pregled situacije u pogledu stanja ljudskih prava LGBT populacije u svih 47 država članica Vijeća Evrope. Izvještaj identificira ozbiljne nedostatke, kao i pozitivne promjene u zaštiti od diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u nekoliko tematskih polja. Izvještaj ide i dalje od zakonodavnog okvira i jasno pokazuje da je LGBT populacija i dalje u svakodnevnom životu izložena homofobiji i transfobiji. Potrebno je da države članice ulože još napora na zakonodavnim reformama i socijalnim promjenama, da bi se omogućilo da LGBT populacija u potpunosti uživa univerzalno priznata ljudska prava.

Stavovi i percepcije

Uprkos činjenici da su inkriminacija homoseksualnosti i njeno tretiranje kao bolesti u Evropi postali prošlost, stavovi prema gay, lezbijskoj i biseksualnoj populaciji i dalje su često u znaku zastarjelih i netačnih informacija o tome šta predstavlja nečiju seksualnu orijentaciju. Transrodne osobe i dalje se suočavaju sa sredinom obojenom predrasudama i medicinskim stavovima. Homofobični i transfobični stavovi prepoznati su u svim zemljama članicama, mada stavovi značajno variraju i unutar zemlje, ali i između 47 država članica Vijeća Evrope. Postoji hitna potreba da se suzbijaju takvi stavovi i doboko ukorijenjene predrasude, i to davanjem nepristrasnih i činjeničnih informacija o seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu u medijima, u školi i u društvu u cjelini.

Nevidljivost LGBT populacije i odsustvo seksualne orijentacije i rodnog identiteta u relevantnim debatama o ljudskim pravima su, kako se pokazalo, teme koje su se neprestano ponavljale tokom prikupljanja podataka za ovaj izvještaj. Na najosnovnijem nivou, brojna lica koja pripadaju LGBT populaciji i dalje su nevidljiva u svakodnevnom životu, iz straha od negativne reakcije u školi, na poslu, u komšiluku ili sopstvenoj porodici. Oni imaju strah da će, ako se «pokažu», to voditi do uznemiravanja, odbacivanja, fizičkog nasilja i diskriminacije. Brojne LGBT osobe kriju svoju seksualnu orijentaciju ili rodni identitet i prilagođavaju se heteronormativnosti prisutnoj u društvu. Nekoliko država članica uvele su programe kojima se promoviraju obrazovanje i dijalog usmjereni ka osporavanju negativnih stavova prema LGBT osobama. Takve inicijative moraju se redovno slijediti u cijeloj Evropi, da bi se suzbili negativni stereotipi.

Pravni standardi i njihova primjena

Velika većina država članica usvojile su zakone kojima se zabranjuje i ukida diskriminacija protiv osoba po osnovu njihove seksualne orijentacije. S druge strane, u postojećim zakonima o nediskriminaciji u većini država članica zaštita koja se pruža transrodnim osobama je nejasno određena. Kada i jesu uključene u opseg zaštite, to često nije eksplicitno, ili ta zaštita ne ide dalje od ograničenog koncepta rodnog identiteta, čime se značajno umanjuje njen efekat. Postoji hitna potreba da države članice tu situaciju otklone, i to tako što će u svoje propise o nediskriminaciji uvesti «rodni identitet» kao eksplicitan osnov diskriminacije.

Teško je precizno utvrditi razmjere diskriminacije LGBT populacije na osnovu njihove seksualne orijentacije i rodnog identiteta, zato što u zemljama članicama nema dovoljno zvaničnih podataka.

To je jasno u kontrastu s podacima o diskriminaciji koje pružaju nevladine organizacije. Postoji potreba da države članice ispituju dostupnost i efektivnu primjenu zakona o nediskriminaciji, upravo iz ugla nepoklapanja zvaničnih podataka i informacija koje daje civilno društvo. Nacionalne strukture za promociju jednakosti moraju igrati ključnu ulogu u borbi protiv diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, te svoje mehanizme za podnošene pritužbi moraju učiniti dostupnim LGBT populaciji. Međutim, brojne takve strukture nemaju jasan mandat da se bave diskriminacijom na osnovu seksualne orijentacije, a situacija je čak i gora u pogledu rodnog identiteta kao osnova diskriminacije.

Sveobuhvatni zakoni o jednakom postupanju moraju, da bi se provodili, biti udruženi s odgovarajućim mjerama politike rada. Nekolicina država članica Vijeća Evrope pokrenule su nacionalne politike kojima se tretira diskriminacija LGBT populacije u sektoru zapošljavanja, maltretiranje mladih pripadnika LGBT populacije u školi ili u drugim sektorima. Ostale države članice mogle bi iz takvih inicijativa izvući pouku.

Zaštita: nasilje i azil

Pripadnici LGBT populacije izloženi su značajnom riziku da postanu žrtve zločina iz mržnje ili incidenata motiviranih mržnjom. Takvo nasilje, nastalo iz duboke mržnje koju počinitelj osjeća i odbijanja stvarne ili percipirane seksualne orijentacije ili rodnog identiteta žrtve, rijetko se konkretno obrađuje u zakonima država članica. Problem predstavlja nedovoljno prijavljivanje takvog nasilja, jer žrtve nemaju povjerenja u agencije za borbu protiv kriminala, koje možda i nisu adekvatno obučene da efektivno istražuju mržnjom motiviran zločin, govori ili incidente. Čak i ako se takvi incidenti i zločini prijave, dosta je dokaza o tome da se motiv predrasude često ne pojavljuje u zvaničnim statističkim izvještajima, jer se u većini država članica motiv homofobije i transfobije zakonom ne priznaje. Diskriminatorni i zapaljivi jezik usmjeren protiv LGBT populacije, uključujući jezik političara i vjerskih ličnosti, pojačava problem i utire put za klimu u kojoj ne samo da se mržnjom motivirani incidenti dešavaju bez ikakve snažnje javne osude, već se i odobravaju. Države članice bi trebale intenzivirati napore u borbi protiv mržnje prema LGBT populaciji.

U području zahtjeva za azil, većina država članica priznaje da seksualna orijentacija, pod pojmom «pripadnost određenoj socijalnoj grupi», može u zahtjevu za azil biti osnov za progon. Međutim, priznavanje da i rodni identitet može biti osnov po kojem će ljudi pobjeći iz svoje zemlje priznaje se samo u nekolicini zemalja. Države članice bi inspiraciju trebale pronaći u relevantnim smjernicama UNHCR-a u vezi s međunarodnom zaštitom LGBT tražilaca azila.

Učešće: sloboda okupljanja, izražavanja i udruživanja

Vrlo često se, kad se LGBT osobe okupljaju s ciljem formiranja udruženja, iskazivanja svojih stavova ili javnih demonstracija, pojavljuju nasilne i diskriminatorne reakcije. Mada se u većini država članica poštuje sloboda udruživanja, izražavanja i okupljanja LGBT populacije, u nekoliko zemalja su u posljednjih nekoliko godina mirnim LGBT demonstracijama nametane zabrane ili administrativne prepreke. U nekim slučajevima, policija mirne demonstrante nije zaštitila od nasilničkih napada. Kad se pojave takve zabrane i prepreke, LGBT organizacije često moraju sudovima da se obrate da bi preinačile odluke vlasti. Ista pojava uočava se i kad LGBT udruženja pokušaju da registruju svoje organizacije: neke zabrane opet su se morale sudski preinačivati. Nema opravdanja da države članice LGBT organizacijama i mirnim skupovima nameću zabrane, jer je Evropski sud za ljudska prava u tom smislu uspostavio jasne standarde. Isto važi za pokušaje da se kriminalizira «propagiranje homoseksualnosti», jer to krši slobodu izražavanja.

Privatnost: priznavanje roda i porodični život

Transrodne osobe se u pokušajima da im se zakonski prizna preferirani rod suočavaju sa značajnim problemima. Nepostojanje relevantnih zakona, kao i teške i nejasne procedure u većini država članica doprinose tome da brojne države članice na priznaju preferirani rod transrodnih osoba. Dvadeset devet država članica traži obaveznu operaciju promjene pola, a njih 15 traži da transrodne osobe ne budu u braku, što za one koji su već u braku traži obavezni razvod. Postoji hitna potreba da države članice revidiraju i prilagode svoje zakone, u skladu s Preporukom Komiteta ministara, kao i skorijih zakonodavnih reformi u nekoliko država članica.

Istospolni parovi koji žele zakonski ozvaničiti svoj odnos se u većini država članica suočavaju s velikim izazovima. Mada je porodični zakon uglavnom stvar nacionalne nadležnosti, po evropskom pravu ljudskih prava je sve teže opravdati različit tretman istospolnih i heteroseksualnih parova u pristupi pravima i beneficijama, ako je jedina razlika seksualna orijentacija dotičnih partnera. Evropski sud za ljudska prava potvrđuje i da istospolni partneri uživaju «porodični život» u smislu Evropske konvencije za ljudska prava, te su i u tom smislu pod njenom zaštitom.

Pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i zapošljavanju

Pripadnici LGBT populacije se u pristupu zdravstvenoj zaštiti susreću sa širokim spektrom problema. Ograničena znanja i svijest zdravstvenih radnika o zdravstvenim problemima LGBT osoba i odbijanje liječenja samo su neke od identificiranih prepreka. Uz to, suprotno međunarodnim medicinskim klasifikacijama, u nekim zemljama članicama se zdravstveni radnici još uvijek uče da je homoseksualnost bolest. Naročito se transrodne osobe susreću s problemima u pristupu zdravstvenoj zaštiti. U 13 država članica dostupna infrastruktura za tretman promjene pola ne postoji, ili je nedovoljna. Transrodne osobe nemaju drugog izbora, osim da za tretman idu u inostranstvo. Uz to, osoba koja želi da ide na tretman za promjenu pola često mora zadovoljiti vrlo strogu listu zahtjeva «istih za sve», koja uključuje dijagnozu rodne disforije. Da bi se prevazišle pretjerano medikalizirane prakse koje danas postoje, potrebna je temeljita promjena ka pristupu zasnovanom na ljudskim pravima.

U praktično svim zemljama članicama, maltretiranje u školi je u životima LGBT osoba prisutno od najranijih faza. Samo u nekoliko država članica postoji politika borbe protiv maltretiranja i uznemiravanja LGBT učenika, nastavnika i osoblja. Shodno tome, škole se ne doživljavaju kao sigurno okruženje za LGBT populaciju. Udžbenici mogu davati informacije da je homoseksualnost bolest, čime se svakako ne doprinosi zdravom razvoju mladih LGBT osoba. Zemlje članice bi trebale činiti više na sprečavanju maltretiranja, te bi u školama trebale davati objektivne informacije.

LGBT osobe pogađa i diskriminacija u sektoru zapošljavanja. Mada većina zakona o nediskriminaciji sadrži i seksualnu orijentaciju kao jedan od osnova diskriminacije u sferi zapošljavanja, rodni identitet obično nije tu uključen, mada može dijelom biti pokriven osnovom roda ili pola. Transrodne osobe ne samo da se susreću s posebnim problemima pri pristupu tržištu rada, već se suočavaju s pitanjima vezanim za privatnost i davanje osjetljivih ličnih podataka vezanih za njihovu rodnu prošlost. Koncept razumnog udovoljavanja zahtjevima bi, u ovom kontekstu, trebalo dalje razvijati, da bi se unaprijedio pristup transrodnih osoba tržištu rada. Neki sindikati i poslodavci uspostavili su politiku i praksu kojom se potiče različitost na radnom mjestu, čime se ohrabruje puno uključivanje LGBT uposlenika. Zemlje članice bi trebale podržati takve inicijative.

Prikupljanje podataka, istraživanje i monitoring

Nepostojanje zvaničnih podataka o diskriminaciji po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, zajedno s homofobijom i transfobijom, značajna su prepreka mjerama kojima bi se situacija popravila. Postoji potreba da zemlje članice prikupljaju podatke po ovom pitanjima. Bez takvih podataka, ne može postojati ni solidan osnov za donošenje odluka na osnovu informacija, niti za monitoring, što je od ključnog značaja za tretiranje brojnih izazova vezanih za ljudska prava identificiranih u ovom izvještaju. Kad se ispravno tretiraju pitanja vezana za privatnost, uspostava mehanizama za prikupljanje podataka može biti početak za izradu i provođenje politike rada usmjerene ka borbi protiv diskriminacije i netolerantnosti po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. To, naravno, može biti uspješno samo ako postoji politička volja da se prizna da postoje problemi i da je potrebna borba protiv diskriminacije, transfobije i homofobije – i da se napredak mora pratiti. Neke države članice imaju u ovom polju iskustva, te mogu drugima ponuditi svoju praksu, što bi moglo predstavljati osnov za promjene kojima bi se ustanovio set jasnih i pouzdanih indikatora i mjerila.

Šire sagledavanje problema

Jedna od bitnih premisa pri izradi ovog izvještaja bila je da se ponudi jasno sredstvo za dijalog s vlastima svih 47 država članica Vijeća Evrope. U tom smislu se može smatrati i početnom studijom za dalje aktivnosti i u polju donošenja propisa i kreiranja politike djelovanja. Preporuka Komiteta ministara iz 2010. već je osigurala politički poticaj za konkretne korake za izradu i provođenje efektivne politike sprečavanja diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u svim zemljama članicama Vijeća Evrope.

Nacionalni i internacionalni monitoring potreban je za mjerenje napretka u svim poljima koja obrađuje ovaj izvještaj. Unutar država članica, nacionalne strukture za promociju jednakosti moraju igrati značajnu ulogu u monitoringu. Organizacije civilnog društva koje predstavljaju LGBT populaciju moraju biti u stanju da učestvuju u tom procesu. Vijeće Evrope i njegovi mehanizmi monitoringa tu nude dodatnu vrijednost. Vijeće Evrope zemljama članicama treba i da pruži pomoć u primjeni evropskih i međunarodnih standarda u ovom području.

Uz sve ovo, kako pokazuje i sam izvještaj, standardi uspostavljeni u 47 država članica Vijeća Evrope direktno se odražavaju na zaštitu koja se pruža LGBT osobama iz zemalja gdje se suočavaju s progonom, represijom, pa čak i smrtnom kaznom zato što su LGBT. Postoji potreba da se ta činjenica primi na znanje i na nju skrene pažnja na drugim mjestima, za još širu promociju ljudskih prava. Neophodno je da se u ostvarivanju ljudskih prava bez diskriminacije objedine naponi Vijeća Evrope, Evropske unije, OSCE-a i Ujedinjenih nacija, da bi se osiguralo da LGBT osobe svugdje uživaju univerzalna prava.